

*др Зоран Ивошевић,
судија Врховног суда Србије*

НОВЧАНЕ ОБЛИГАЦИЈЕ У УСЛОВИМА ИНФЛАЦИЈЕ

Коментар одлука Врховног суда Србије Гзз. 116/93 од 17.8.1992.
године и Рев. 3385/95 од 9.10.1995. године

Незапамћено висок талас инфлације који смо у 1992. а нарочито 1993. години једва преживели, опустошио је наша материјална и морална добра. Тек што смо се прибравили од претрпљеног шока, крајем 1994. године је почео да се диже нови инфлаторни талас, који је с јесењом кошавом 1995. године достигао двоцифрено месечно увећање, тако да прети првом девалвацијом новог динара.

Инфлаторне муке с новим динаром стварају невоље новчаним облигацијама, јер обезвређују њихову супстанцу. Нови динар је рођен са тежином немачке марке, али је већ сада три пута лакши од ње (1), тако да су на ваги конверзије потребна три динара за успостављање равнотеже са једном марком. Отуда, ако је у време настанка новчане обавезе, износ од, рецимо, 9000 динара одговарао истој вредности марака, исплата овог износа у време када динар три пута мање вреди од марке, смањује супстанцу престације на свега 3000 марака. Овакви монетарни обрт одговарају дужницима а повериоце доводе у очајање. Зато инфлација разара тржиште и сигурност правног промета.

Судови су ранији талас инфлације дочекали неспремно, зачарани загонетком монетарног номинализма и манама ранијег прописа о валути обавезе. Да им се то опет не би десило, подсећамо на судску праксу о примени та два института у условима високе инфлације.

1. Монетарни номинализам

Начело монетарног номинализма изражено је у члану 394. Закона о облигационим односима (2): "Ако обавеза има за предмет своту новца, дужник је дужан исплатити онај број новчаних јединица на који обавеза гласи, изузев кад закон одређује што друго".

(1) "Политика" од 24. октобра 1995. године, на страни 16. у чланку "Поскупела немачка марка пише": "За једну немачку марку препродавци у трансакцијама са готовином нуде од 2,8 до 2,85 динара, док је у продаји за 2,95 динара".

(2) "Службени лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и "Службени лист СРЈ", број 31/93.

Ево како је Врховни суд Србије разумео ову одредбу у решењу Гзз. 116/93 од 17.8.1993. године:

"Начело монетарног номинализма из члана 394. Закона о облигационим односима допушта изузетке - кад закон одређује што друго. Закон о облигационим односима одређује друго одредбама о начелу једнаке вредности узајамних давања, о забрани злоупотребе права и о забрани проузроковања штете другом. Начело једнаке вредности узајамних давања из члана 13. Закона о облигационим односима, има посебан значај у условима инфлације, пошто тада долази до наглог и великог обезвређивања новчаних потраживања. Примена начела номинализма у тим условима доводи од знатног или потпуног ослобађања дужника уговорне обавезе према повериоцу. Овај начин престанка обавезе није, међутим, законом предвиђен, а како новчане обавезе, по члану 46. Закона о облигационим односима, не могу бити безпредметне, њихова се висина има одредити уз помоћ начела једнаке вредности узајамних давања, што, у смислу члана 12. Закона о облигационим односима, изискују и начела савесности и поштења учесника облигационих односа. Будући да висока инфлација нарушава правну фикцију да је папирни новац еквивалентан златном, инсистирање дужника на овом начелу значи, у ствари, вршење права противно циљу због којег је установљено, што члан 13. Закона о облигационим односима не допушта. Инсистирање на монетарном номинализму у условима високе инфлације повређује и начело забране проузроковања штете другом из члана 16. Закона о облигационим односима, јер инфлаторну штету превађује на дужника.

Због свега реченог, суд ће, ако је уговорени износ знатније обезвређен услед промене вредности динара, на захтев повериоца, уколико нађе да околности случаја то оправдавају, досудити разлику обрачунату по стопи раста цена на мало од настанка обавезе до доспелости, осим ако уговорне стране то нису обезбедиле уговарањем индексне клаузуле или на други начин, што овде није случај. На овако добијен ревалоризовани износ главног потраживања повериоцу припада и затезна камата од доспелости до исплате, а ако се и тиме не постиже пуна репарација, поверилац може тражити разлику до потпуне накнаде штете, у смислу члана 190. Закона о облигационим односима".

Новчане облигације имају унутрашњу и номиналну вредност: унутрашња се одређује супстанцијом вредношћу престације а номинална, бројем новчаних јединица. Унутрашњу вредност новца има у виду металитичко схватање новчаних облигација, својствено раној робноновчаној размени посредством злата или другог племенитог метала (3). Номиналну вредност новца има у виду номиналистичко схватање новчаних облигација, својствено савременој робно-новчаној размени посредством папирног новца чији је течај одређен принудним прописима (4). Због принудног течаја папирног новца, у модерним правним системима је установљена правна фикција да је папирни новац еквивалентан злату, због које у условима инфлације и настају проблеми с новчаним облигацијама.

И цитирани члан 394. Закона о облигационим односима полази од правне фикције да папирни новац вреди као злато, чим предвиђа да дужник има исплатити "онај број новчаних јединица на који обавеза гласи". Али, на срећу, ову одредбу "омекшава" исказ који допушта одступање "кад закон одређује што друго". Сам Закон о облигационим односима одређује друго

(3) В. Круљ: коментар члана 394. у *Коментару Закона о облигационим односима*, редакција В. Благојевића и В. Круља 1980. године, стр. 870.

(4) *Ibid.*

одредбама о начелу једнаке вредности узајамних давања, затезној камати и потпуној накнади штете. Све те одредбе воде валоризму новчане обавезе, којим се одступа од начела номинализма.

1) Валоризација начелом једнаке вредности узајамних давања. - Према члану 15. став 1. Закона о облигационим односима, у заснивању двостраних уговора учесници полазе од начела једнаке вредности узајамних давања. Ово начело не допушта да се дужник ослободи новчане обавезе опадањем или губитком њене супстанце у неприликама високе инфлације. Пошто опадање или губитак супстанце из овог разлога није предвиђено као начин гашења облигације, обавеза постоји упркос обезвређивању престације, а како она не може остати без предмета, јер би то било противно члану 46. Закона о облигационим односима, њена висина се одређује применом начела једнаке вредности узајамних давања. Услов за примену тог начела, одређене чланом 15. став 2. Закона о облигационим односима, обезбеђују одредбе чл. 12. и 13. тог закона. Прва одредба налаже поштовање начела савесности и поштења а онај ко опадање вредности новца користи да добије више него што даје, нарушава ово начело. Друга одредба забрањује вршење права противно циљу због кога је оно установљено или признато а онај ко у условима високе инфлације инсистира на начелу номинализма, то управо и чини (5).

Начело једнаке вредности узајамних давања настоји да сачува супстанцу новчане обавезе изложене инфлацији. Судска пракса сматра да се то постиже стопом пораста цена на мало. О томе су се изјаснили: Врховни суд Србије - правним схватањем Грађанског одељења од 28.6.1993. године (даље: правно схватање Врховног суда Србије) (6) и Савезни суд, врховни судови Србије и Црне Горе, Врховни војни суд, Виши привредни суд у Београду и Привредни суд у Београду - правним закључцима са саветовања од 16. и 17.11.1993. године (даље: закључци са саветовања судова) (7).

Исказ о валоризацији супстанце у правном схватању Врховног суда Србије од 28.6.1993. године гласи: "Ако је дуговани износ новчаних јединица знатније обезвређен услед промене вредности динара, суд ће, на захтев повериоца, уколико нађе да околности случаја и правичност то оправдавају, досудити разлику обрачунату по просечној стопи раста цена на мало од настанка обавезе до доспелости, осим ако уговорне стране то нису обезбедиле уговарањем индексне клаузуле или на други начин". Искази о томе у закључцима са саветовања судова од 16. и 17.11.1993. године гласе: "Када је због високе инфлације број новчаних јединица на који обавеза гласи обезвређен, повериоцу припада, сагласно начелу једнаких вредности узајамних давања, валоризовани износ по стопи раста цена на мало према подацима надлежног савезног органа за послове статистике, ако законом или уговором није друкчије предвиђено. - Валоризација важи под условом да поверилац није у целини обезбеђен уговореном индексном клаузулом или на други начин. Ако је делимично обезбеђен, валоризација важи за необезбеђени део. - У случају из тачке 1, поверилац има право на валоризовани износ новчаних потраживања насталих после 3. јула 1993. године, почев од

(5) О томе - З. Ивошевић, *Монетарни номинализам и инфлација*, "Избор судске праксе", број 5/93 и *Новчане обавезе у условима високе инфлације*, "Право и привреда", бр. 5-6/94.

(6) Правно схватање је усвојено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије 12. априла 1993. године, али је редакцијски утврђено на седници 28. јуна 1993. године. Објављено је у Билтену Врховног суда Србије број 1/93 а са образложењем у Билтену број 2/93.

(7) Закључци су објављени у Билтену Врховног суда Србије број 1/94.

настанка обавезе до дана падања дужника у доцњу, а од тог дана и на затезну камату на тај износ, ако за почетак затезне камате законом, за поједине правне основе новчаног потраживања није друкчије одређено”.

Валоризација супстанце новчане обавезе стопом пораста цена на мало, долази у обзир кад очување вредности престације није обезбеђено на други начин. Један од тих начина је уговарање клизне скале, у смислу члана 397. Закона о облигационим односима. Уговарање индексне клаузуле је под одређеним условима било могућно, али више није, пошто је одредба члана 397. Закона о облигационим односима брисана новелама које су ступиле на снагу 26. јуна 1993. године (8).

Стопа пораста цена на мало утврђује се на основу података надлежног органа управе за послове статистике. Она обезбеђује просту репродукцију супстанце новчане обавезе. Али, како је новац роба чија се употребна вредност оплођује, овако валоризован износ је основица за израчунавање камате и других облика добити, којима се обезбеђује проширена репродукција новчане престације (9).

2. Валоризација затезном каматом. - Према члану 277. став 1. Закона о облигационим односима, дужник који задолжни са испуњењем новчане обавезе, дугује поред главнице и затезну камату, по стопи утврђеној савезним законом. Ова одредба значи одступање од монетарног номинализма, јер дужник, враћајући главницу са каматом, исплаћује већи број новчаних јединица од оног на који гласи његова обавеза (10). По ранијем Закону о висини стопе затезне камате (11), камата је одређивана према висини есконтне стопе Народне банке Југославије увећане за 20% што је било знатно испод висине стопе раста цена на мало. Међутим, од 3. јула 1993. године, када је ступио на снагу важећи Закон о висини стопе затезне камате (12), камата се одређује према стопи раста цена на мало увећаној за 12% месечно. Из овог произлази да камата по ранијем закону није обухватала инфлаторну валоризацију а да камата по важећем закону то чини.

Исказ правног схватања Врховног суда Србије од 28.6.1993. године има у виду камату по ранијем закону и зато гласи: ”Дужник у доцњи дугује и затезну камату од доспелости до исплате, на износ дуга обрачунатог по просечној стопи раста цена на мало од настанка обавезе до доспелости”. Искази из закључака са саветовања судова од 16. и 17.11.1993. године узимају у обзир затезну камату по важећим прописима, и зато гласе: ”Када је новчана обавеза валоризована са даном 3. јулом 1993. године, повериоцу припада затезна камата само од тога дана па до исплате. - Повериоцу припада затезна камата на валоризовани износ од дана са којим је валоризација извршена, ако законом није друкчије одређено”.

Коментарисана одлука има у виду ранији пропис о затезној камати и зато упућује да се камата одреди ”на ревалоризовани износ главног дуга”.

3. Валоризација потпуном накнадом штете. - Затезна камата одводи од монетарног номинализма према претпостављеној накнади штете због некоришћења новца, као њеном теоријском објашњењу (13). Због тога су одредбе о камати и сврстане у одсек 1. главе III Закона о облигационим односима, који носи назив - Право на накнаду штете. Пошто припада породици

(8) Види члан 37. Закона о изменама и допунама Закона о облигационим односима, ”Службени лист СРЈ”, број 31/93.

(9) З. Ивошевић, *op. cit.*

(10) З. Ивошевић, *op. cit.*

(11) ”Службени лист СФРЈ”, број 57/89.

(12) ”Службени лист СРЈ”, број 31/93.

(13) М. Петровић, *Новац и његова цена*, ”Правни живот”, број 1/78.

овог института, природно је што члан 278. став 2. Закона о облигационим односима гласи: "Ако је штета коју је поверилац претрпео због дужниковог задощења већа од износа који би добио на име затезне камате, он има право захтевати разлику до потпуне накнаде штете".

Према члану 190. Закона о облигационим односима, потпуна накнада штете се, на основу свих околности укључујући и оне које су настале после проузроковања штете, досуђује "у износу који је потребан да се оштећеникова материјална ситуација доведе у оно стање у коме би се налазила да није било штетне радње или пропуштања". "Једна од таквих околности које могу утицати на утврђивање висине потпуне накнаде материјалне штете је, несумњиво, промена вредности новца због инфлаторних кретања у привреди (14)". Утврђивање висине потпуне накнаде штете зависи од случаја, односно уобичајеног начина употребе новца од стране оштећеног повериоца. На то треба да упуту чињенични основ тужбеног захтева, јер од његове садржине зависе даљи правци рада суда. Они, наравно, могу бити разноврсни, али увек служе изналажењу оног губитка у имовини, чијим би се покривањем материјална ситуација оштећеног довела у стање какво би било да су штетне последице изостале. Ако потпуна накнада штете не би могла бити тачно утврђена или ако би се могла утврдити са несразмерним тешкоћама, суд би је могао одредити по слободној оцени, на основу свих околности, у смислу члана 223. Закона о парничном поступку (15).

Валоризацију потпуном накнадом штете препоручује и правно схватање Врховног суда Србије од 28.6.1993. године следећим исказом: "Поверилац новчаног потраживања изложеног инфлацији има право да од дужника у доцњи, поред главнице и затезне камате, захтева и разлику до пуне накнаде штете. Штета се може састојати у губитку вредности одређене ствари, губитку камате на штедњу под најповољнијим условима или у каквом другом губитку". Исказе о томе садрже и закључци са саветовања судова од 16. и 17.11.1995. године: "Од дана падања дужника у доцњу, уместо валоризације новчане обавезе на наведен начин, ако штету због доцње не покрива затезна камата, поверилац може тражити разлику до потпуне накнаде штете на основу члана 278. став 2. ЗОО. Штета се може састојати у губитку вредности одређене ствари коју поверилац није могао услед доцње дужника да прибави, у губитку камате на штедњу или каквом другом губитку".

На валоризацију супстанце новчане обавезе до потпуне накнаде штете, указује и пресуда Врховног суда Србије Рев. 1996/95 од 10.5.1995. године: "Код новчаних потраживања штета за време доцње дужника накнађује се преко затезне камате, али ако она није довољна да покрије штету коју поверилац новчаног потраживања изложеног инфлацији трпи због доцње дужника, поверилац има право на разлику до потпуне накнаде штете, према члану 278. став 2. и члану 190. Закона о облигационим односима. С обзиром да је досуђен износ због изузетно високе инфлације био потпуно обезвређен, тужиоцу припада тражена разлика на име накнаде потпуне штете коју је трпео. Са доношењем Закона о висини стопе затезне камате од 3. јула 1993. године, висина стопе затезне камате одређена је према стопи раста цена на мало са увећањем од 12% месечно, тако да висина стопе затезне камате садржи у себи и инфлаторни део. Међутим, уколико штета прелази висину стопе затезне камате, повериоцу припада накнада до потпуне штете".

(14) М. Тороман, коментар члана 190. у Коментару Закона о облигационим односима, редакција Б. Благојевић и В. Круљ, 1980. година, стр. 519; З. Ивошевић, *op. cit.*

(15) З. Ивошевић, *op. cit.*

Ваља нагласити да се захтев за накнаду инфлаторне штете у смислу члана 190. Закона о облигационим односима, може остварити и после правноснажног окончања поступка о захтеву поводом новчане обавезе и камате. О томе сведочи став из решења Врховног суда Србије Гж. 108/94 од 5.10.1994. године: "Правноснажно окончан поступак у спору ради новчаног потраживања, није сметња да се у новом поступку оствари захтев за накнаду штете услед обезвређивања досуђеног износа".

2. Валута обавезе

Правило о валути обавезе садржи новелирани члан 395. Закона о облигационим односима: "Ако новчана обавеза гласи на плаћање у некој страниој валути или злату, њено испуњење се може захтевати у домаћем новцу према курсу који важи на дан испуњења обавезе".

Ево како је Врховни суд Србије разумео ову одредбу у пресуди Рев. 3385/95 од 10.10.1995. године:

"С обзиром на хипотезу од које ова одредба полази, уговарање обавеза у страниој валути је допуштено, с тим да се при њеном испуњењу изврши конверзија страног у домаћи новац према курсу у тренутку испуњења обавезе. Отуда је и било могућно да се закупнина за стан уговори у немачким маркама. Пошто тужени закупнину није плаћао, нижестепени судови су правилно поступили што су га обавезали да за период од 1.3. до 31.8.1993. године исплати заостале износе у динарској противвредности по курсу на дан исплате.

Новелирани члан 395. Закона о облигационим односима дозволио је уговарање у страниој валути да би обезбедио супстанцу новчане обавезе изложене високој инфлацији. Зато се у ревизији неосновано наводи да је требало снизити закупнину за проценат деноминације. Смањење обавезе закупца могло би да уследи само због смањења обавезе закуподавца. Како је обавеза закуподавца остала иста, јер је омогућио туженом да закупљени стан у спорном периоду користи у пуној мери, мора остати вредносно иста и обавеза закупца, па уговорену закупнину има платити у пуној мери. У противном, било би нарушено начело једнаке вредности узајамних давања из члана 15. Закона о облигационим односима. Због инфлаторног обезвређивања динара у спорном периоду, смањење закупнине значило би, у ствари, потпуно ослобађање туженог уговорне обавезе, тако да би он у том периоду туђи стан користио бесплатно. То би, наравно, одговарало туженом, али не и у уговору о закупу, као двостраном теретном правном послу. Пошто деноминација није утицала на обим и квалитет становања, не може утицати ни на висину закупнине.

На исплату закупнине у њеној супстанцијој вредности не утиче ни члан 4. Закона о девизном пословању ("Службени лист СРЈ", број 12/95). Ова одредба забрањује закључивање послова којима се обезбеђује да се вредност уговорене обавезе у новим динарима изражава на основу девизног курса динара, али - ако савезним законом није друкчије одређено. С обзиром да члан 395. савезног Закона о облигационим односима допушта да се новчана обавеза утврђује у страниој валути, забрана из члана 4. Закона о девизном пословању не делује, па је, и са становишта ове одредбе, нижестепено суђење било правилно".

Ова одлука покреће три питања: 1) допуштеност уговарања у страниој валути, 2) смисао конверзије по курсу на дан исплате и 3) висина курса динара при исплатној конверзији.

1) Допуштеност уговарања у иностраној валути. - Ранији члан 395. Закона о облигационим односима је имао следећу садржину: "Ако новчана обавеза противно савезном закону гласи на плаћање у злату или некој иностраној валути, њено испуњење се може захтевати само у домаћем новцу према курсу који је важио у тренутку настанка обавезе". Ова одредба је, очито, полазила од хипотезе да је уговарање новчаних обавеза у иностраној валути забрањено. То је заиста било тако до 1. јануара 1990. године, када је ступио на снагу Закон о изменама и допунама Закона о привременим мерама о девизном пословању (16), који ову забрану више није предвиђао. Од тада је уговарање у иностраној валути допуштено, али се испуњење обавеза и даље може тражити само у домаћем новцу. Зато новелирани члан 395. Закона о облигационим односима и полази од уговарања обавеза у иностраној валути без резерве да је то "противно посебном савезном закону", о чему сведочи диспозиција ове одредбе: "Ако новчана обавеза гласи на плаћање у некој иностраној валути или злату..." Ако се, дакле, деси оно што више није противно посебном савезном закону, онда се испуњење новчане обавезе која гласи у иностраној валути може захтевати у домаћем новцу по курсу у тренутку испуњења обавезе.

На допуштеност оваквог уговарања не утиче Закон о девизном пословању (17), који у члану 4. забрањује "закључивање послова којима се обезбеђује да ће се вредност уговорене обавезе у новим динарима израчунати на основу цене злата или курса новог динара у односу на стране валуте, ако савезним законом није друкчије одређено". Пошто наведени члан 395. савезног Закона о облигационим односима друкчије уређује питање уговарања послова у иностраној валути, забрана не делује на облигационе односе па примена члана 395. Закона о облигационим односима остаје актуелна.

2) Смисао конверзије по курсу на дан исплате. - Ранији члан 395. Закона о облигационим односима је испуњење новчане обавезе уговорене у иностраној валути, предвиђао у динарској противвредности "према курсу у тренутку настанка обавезе". Пошто је примена овог курса у условима високе инфлације имала за последицу драстичан губитак супстанце новчане обавезе, судови су још у време важења овог прописа преферирали курс динара у тренутку обавезе, довијајући се на разне начине:

"Давање у зајам стране валуте није противно савезним прописима, па се спорни случај не може решити применом члана 395. Закона о облигационим односима. Будући да је од тужиоца позајмио 7500 немачких марака и да их није вратио, тужени тај износ држи без правног основа, па га, применом члана 210. Закона о облигационим односима, има вратити исплатом динарске противвредности по курсу на дан исплате, што одговара вредности неосновано постигнуте користи". (Пресуда Врховног суда Србије Рев. 3526/92 од 9.6.1992. године.)

"Усвајајући део побијане пресуде тиче се накнаде за техничко унапређење чија вредност износи 1260,22 немачких марака... Тужиоци овако одређену накнаду не оспоравају, али нису задовољни њеном динарском конверзијом, будући да је извршена по званичном курсу на дан настанка обавезе, што је знатно испод реалне супстанце накнаде... Али, то је не чини незаконитом... Одбијајући део побијане пресуде је, међутим, подручје у коме незадовољство тужиоца усвајајућим делом може да доведе до одређеног учинка. Њиме је одлучено о захтевима да се репарира штета због губитка

(16) "Службени лист СФРЈ", број 85/89.

(17) "Службени лист СРЈ", број 12/95.

супстанце потраживања при динарској конверзији девизно обрачунате накнаде. Ту конверзију прати затезна камата из члана 277. став 1. Закона о облигационим односима, која се, у смислу члана 278. став 1. тог закона, исплаћује без обзира да ли је поверилац претрпео какву штету због дошње дужника. Али, ако је штета коју је поверилац претрпео због те дошње већа од износа затезне камате, он, према члану 278. став 2. Закона о облигационим односима, има право захтевати разлику до потпуне накнаде штете, одређене чланом 190. Закона о облигационим односима. Ову одредбу нижестепени судови нису имали у виду, иако без ње није могућно донети правилну одлуку... Не би било нелегитимно ако би као реkvизит за обрачунавање укупне штете послужио курс динара на дан исплате јер, ако је одлуком Савезног извршног већа Еп. бр. 859 од 22.12.1989. године... читав монетарни систем Југославије у спорном периоду био монетарним синдром везан за немачку марку, било је могућно да се и новчане обавезе њених држављана обрачунавају у тој монети. Уосталом, од 1. јануара 1990. године (када је ступила на снагу ова одлука) не постоји забрана да се новчане обавезе изражавају у иностраној валути. Тога дана је, наиме, почео да се примењује Закон о изменама и допунама Закона о привременим мерама о девизном пословању..., који је забрану укинуо". (Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2899/92 од 22.10.1992. године.)

"Савезни прописи о девизном пословању забрањују плаћање и наплативање у девизама, али не и исплату динарске противвредности стране валуте. С обзиром на то, ова исплата није противна посебним савезним прописима, па нема места примени члана 395. Закона о облигационим односима, тако да се динарска противвредност има одредити по курсу у моменту исплате". (Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 4179/92 од 19.1.1993. године.)

Оваква настојања довела су до следећих исказа у правном схватању Врховног суда Србије од 28.6.1993. године: "Ако новчана обавеза сагласно или противно закону гласи на плаћање у некој иностраној валути или се исплата по закону може вршити само у динарима, суд ће дужника обавезати на исплату динарске вредности износа стране валуте по најповољнијем курсу на дан исплате, по коме банка у месту плаћања откупљује ефективну страну валуту. За време дошње до исплате, повериоцу припада домицилна камата у динарској противвредности обрачунатој на начин из претходног става". Исказ о томе у закључцима са саветовања судова од 16. и 17.11.1993. године, изгледа овако: "Ако новчана обавеза гласи на плаћање у некој иностраној валути али се исплата по закону мора извршити само у динарима, суд ће дужника обавезати на исплату динарске вредности износа стране валуте по најповољнијем курсу по коме пословне банке у месту плаћања на дан исплате откупљују ефективну страну валуту".

Пракса судова је антиципирала новелирани члан 395. Закона о облигационим односима, који исплатну конверзију иностраног у домаћи новац заснива на "курсу који важи у тренутку испуњења обавезе". Овај курс спашава супстанцу престације, за разлику од ранијег који ју је уништавао. На тај начин се поверилац штити од инфлаторног губитка вредности потраживања. Та заштита није на рачун дужника, јер његова обавеза остаје вредносно иста као што је била и у моменту настанка. Али, дужник се лишава привилегије да га инфлација ослободи давања за корист коју је остварио. Да су се дужници већ привикли на ову привилегију, показује и жеља туженог из коментарисане одлуке, да се закупнина уговорена у маркама снизи за проценат деноминације, иако је закупљени стан користио у пуној мери. Како би по тој жељи, конвертовани динарски износ девизне закупнине био

потупно обезвређен, Врховни суд Србије му поручује: "Пошто деноминација није утицала на обим и квалитет становања, не може утицати ни на величину закупнине".

3) Висина курса при исплатној конверзији. - Новелирани члан 395. Закона о облигационим односима јесте одредио да се конверзија стране у домаћу валуту врши по курсу који важи у тренутку испуњења обавезе. Али, пошто постоји званични, улични, штицовани, најнижи, средњи, највиши и свакојаки други курс, поставља се питање који од тих силних курсева треба узети у обзир при исплатној конверзији стране у домаћу валуту. Одговор на ово питање даје пресуда Врховног суда Србије Рев. 3917/95 од 19.9.1995. године: "Према новелираном члану 395. Закона о облигационим односима, ако новчана обавеза гласи на плаћање у некој страниој валути или злату, њено испуњење се може захтевати у домаћем новцу према курсу који важи у тренутку испуњења обавезе. Полазећи од ове одредбе, овај суд сматра да код динарског испуњења новчане обавезе која гласи у страниој валути, конверзију треба вршити по курсу на дан исплате, који обухвата стопу пораста цена на мало. Код питања исплате спорног дуга израженог износом од 3000 немачких марака, судови су, међутим, примењивали средњи курс те средње валуте, што би било крајње неповољно за тужиоца, као повериоца. С обзиром да је динарским износом тужени исплатио тужиоцу само 64,11% вредности спорног дуга, и да се појављује разлика од 1.153,45 динара, која према налазу... вештака представља ревалоризовану вредност робе за стопу раста цена на мало, да би тужени у потпуности измирио свој дуг према тужиоцу, потребно је да му исплати још 1.153,45 динара".

Из ове одлуке произлази да исплатну конверзију новчане обавезе уговорене у страниој валути треба вршити по званичном курсу увећаном за стопу раста цена на мало. Сматрамо да је овај став правилан, јер одговара логици валоризације новчаних обавеза којом се штити њихова супстанца као и ставовима судске праксе о монетарном номинализму и валути обавезе у условима инфлације.